

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaliiton Selkokeskus kiittävät mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston demokratiapoliittisesta periaatepäätöksestä.

Kiitämme, että luonnoksessa tuodaan esiin myös haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset ja heidän osallistumismahdollisuutensa. Konkreettisenä toimenpiteenä esimerkiksi selkokieli sekä kuvatuettu viestintä parantavat osallistumismahdollisuuksia niillä ihmisillä, joille yleiskielinen viestintä on liian vaikeaa.

Kun demokratiapolitiikkaa seurataan ja arvioidaan, on syytä kuulla myös kehitys- ja puhevammaisia sekä selkokieltä tarvitsevia ihmisiä. Tämä vaatii myös arviointitapojen muokkaamista, eli esimerkiksi selkokielen tai kuvatuksen käyttöä.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehtotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Vaalijärjestelmän uudistaminen***
- ***Vaalien turvallisuuden vahvistaminen***
- ***Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto***
- ***Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen***

Osallistumismahdollisuudessa keskeistä on, että jokaisen on mahdollista ymmärtää, mitä vaalit koskevat ja mihin äänestäjä voi äänellään vaikuttaa. Tähän otetaan kantaa myös toimenpiteissä: ”Äänestysaktiivisuutta edistetään pitkäjänteisesti demokratiakasvatusta kehittämällä. Resursseja suunnataan viestintään ja entistä selkeämpään tietoon vaaleista. Erityisesti maahanmuuttaneiden ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten vaaliosallistumisen tukemiseen panostetaan.”

Kannatamme toimenpide-ehdotusta, ja pyydämme tarkentamaan, että selkeän tiedon sijaan tai rinnalla puhuttaisiin myös selkokielisestä tiedosta. Oikeusministeriö on pitkään tiedottanut vaaleista selkokielellä (selkokieliset vaaliesitteet ja -videot) yhteistyössä Selkokeskuksen kanssa. On tärkeää, että selkokieliselle vaalitiedotukselle on resurssit myös jatkossa. Myös puolueiden tulee viestinnässään huomioida selkokieltä tarvitsevat ihmiset, jos halutaan aidosti tavoittaa kaikki äänestäjät.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*
- *Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.*
- *Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.*

Toimenpide-ehdotuksissa nousevat esille osallistumismahdollisuuksien monikanavaisuus sekä eri väestöryhmien, myös heikoimmassa asemassa olevien, huomioiminen. Osallistumismahdollisuuksia tulee olla tarjolla riittävän monikanavaisesti, jotta esimerkiksi heikot digitaidot tai puuttuvat pankkitunnukset eivät nouse esteeksi osallistumiselle.

Myös viestintä on keskeisessä roolissa osallistumismahdollisuuksien tukemisessa: kaikkia kansalaisia koskeva tieto tulee tarjota myös selkokielellä ja tarvittaessa kuvin tuettuna.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.***
- ***Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.***
- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***
- ***Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.***
- ***Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.***
- ***Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.***

Koulutus- ja opetusmateriaalien laatimisessa tulee huomioida, että tietoa on tarjolla myös selkokielellä ja kuvin tuettuna. Näin demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus tavoittaa myös ne kohderyhmät, joille yleiskieliset materiaalit ovat liian vaikeita.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehtotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- ***Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.***
- ***Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.***
- ***Lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.***

Jotta hallinto on aidosti avoin, se viestii ymmärrettävästi ja selkeästi, tarvittaessa myös selkokielellä. Avoimen hallinnon strategian mukaisesti tämä vaatii kuitenkin osaamisen lisäämistä, mikä tulee huomioida viestintää suunniteltaessa.

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

Väestöryhmien osallistamisessa tulee huomioida esimerkiksi puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot sekä selkokielen viestintä.

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.*
- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

Kansalaisjärjestöt ovat keskeinen osa aktiivista kansalaisyhteiskuntaa ja pitävät esillä mm. monien erityisryhmien asioita ja näkökulmia, jotka muuten jäisivät huomiotta. Kehitysvammaliitto tekee myös työtä selkokielen, saavutettavan ja kuvin tuetun viestinnän edistämiseksi, jotta mm. viranomaisviestintä tavoittaisi mahdollisimman laajasti kaikki suomalaiset.

Rahoituksen pitkäjänteisyys on järjestötoiminnan edellytys. Järjestöt tarjoavat matalan kynnyksen tukea. Järjestöjen rahoitus on turvattava, sillä tämän järjestelmän romuttuminen huonontaisi entisestään heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten tilannetta.

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erialaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*
- *Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.*
- *Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).*

Ei lausuttavaa.

Kara Henna
Kehitysvammaliitto/Selkokeskus